

КАСМІЧНАЯ ПРАСТОРА «ЗВЯЗДЫ»

Эпахальныя рэвалюцыйныя перамены ў грамадстве паграбуюць магучых сродкаў і сіл, каб надаць новую траекторыю руху чалавецтва ў прасторы і часе. Барацьба за шчаслівы лёс людзей – гэта захапляльная ідэя. Каб надаць гэтай ідэі рэальны вобраз і энергію развіцця, неабходна складаная і эфектыўна дзеючая сістэма рэвалюцыйнай арганізацыі. Рухаючай сілай грамадзянскай кансалідацыі з’яўляюцца ідэалагічныя лозунгі, якія новую ідэю перакладаюць на зразумелыя для грамадства жыццёвыя інтарэсы і паграбаванні. Вядома, калі ідэі «авалодваюць масамі» і супадаюць з аб’ектыўнымі пажаданнямі грамадства, то рэвалюцыя перамагае.

Адным з энергетычных фактараў Кастрычніцкай рэвалюцыі на Беларусі стала газета **«Звязда»**, створаная бальшавікамі ў жніўні 1917 г. «Звязда» была той «іскрай» (У. Ленін), якая запаліла нацыянальнае інтэлектуальнае полымя. З вяршыні веку адкрываецца велічная перспектыва рэвалюцыйных каштоўнасцей і высокі ўзлёт беларускага інтэлектуальнага Рэнэсансу. Асновай ідэйнага арсеналу рэвалюцыйных пераўтварэнняў была ідэя Свабоды. Мы пішам слова Свабода з вялікай літары, таму што ў філасофскім сэнсе яно не толькі велічнае, але і бясконца прыцягальнае. Калі бальшавікі і ўсе дэмакратычныя партыі аб’явілі Свабоду галоўнай ідэяй рэвалюцыйнай барацьбы, то пад іх сцягі стала большасць народа. «Звязда» вынесла лозунгі партыйных дэкларацый на ўсенароднае абмеркаванне і ўспрыманне.

Сучасныя ідэолагі часам выказваюць меркаванні, што рэвалюцыя парушыла аб’ектыўны працэс развіцця гісторыі. На наш погляд, Вялікая Кастрычніцкая рэвалюцыя, як французская, напрыклад, правяла траекторыю развіцця чалавецтва да індустрыяльнай цывілізацыі, у якой разгарнулася барацьба за свабоду, дэмакратыю, высокі ўзровень і якасць жыцця людзей. Паставім адно канкрэтнае пытанне: ці захацелі б каланіяльныя народы і дзяржавы, якія атрымалі пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі свабоду і незалежнасць, зноў вярнуцца пад чужаземнае ярмо? Станоўчы адказ дала стагадовая сусветная гісторыя.

«Звязда» аб’явіла рэвалюцыю на беларускай зямлі. Прапанавала кожнаму чалавеку жыццёвы выбар: **«Улада народу!»**, **«Канец вайне!»**, **«Заводы рабочым!»**, **«Зямля сялянам!»**. Гэта былі лозунгі па форме масавай камунікацыі, а па сутнасці дзеянні сталі энергіяй народных мас

у паскоранай рэканструкцыі свайго жыцця. Барацьба стала глабальнай сутнасцю людзей і ў першую чаргу беларускага насельніцтва, таму што Паўночна-Заходні край, потым ЛітБел, БНР, ССРБ, БССР былі працяглым фронтам Першай сусветнай вайны, Кастрычніцкай рэвалюцыі і Грамадзянскай вайны.

Аднак якімі б знішчальнымі і разбуральнымі ні былі б гэтыя войны, яны закончыліся. А барацьба за фарміраванне савецкай улады і беларускай рэспублікі працягвалася. Савецкі грамадска-палітычны лад павінен быў стаць сутнасцю жыцця грамадства. Патрэбна было стварыць спецыфічную свядомасную інфармацыйную прастору, у якой быў бы адлюстраваны ідэал сацыялізму і камуністычнай будучыні. А дасягнуць ідэалу ў жыцці, як паказала гісторыя, можна было праз суровую і трагічную рэальнасць. Гэты прыгожы міф у рэальным жыцці людзей стварала савецкая прэса, якую ўзначальвала ў Беларусі газета «Звязда».

Людзі свядома пайшлі на шматлікія ахвяры, каб рэалізаваць сваю чалавечую годнасць і прысвяцілі свой лёс дасягненню светлай і зманлівай мары аб шчаслівым жыцці «без памешчыкаў і капіталістаў». У супярэчлівым працэсе будаўніцтва сацыялізму адкрыліся высокія грамадска-палітычныя каштоўнасці, якія былі адвечнай марай беларускага народа. У першую чаргу ў камунікацыйнай сферы фарміраваліся ўяўныя рысы новай савецкай дзяржавы і беларускай рэспублікі як самастойнага, свабоднага ўтварэння ў складзе СССР, са сваёй тэрыторыяй, Канстытуцыяй, урадам і ўсімі элементамі грамадска-палітычнай і культурна-асветніцкай арганізацыі. Упершыню ў гісторыі Беларусь атрымала права на стварэнне асноў нацыянальнай дзяржаўнасці. Гэта стала ідэалагічнай асновай грамадства і дзейнасці перыядычнага друку, галоўнага партыйнага прапагандысцкага інстытута.

У ідэалагічнай сферы асновай інфармацыйнага працэсу стала палітыка беларусізацыі, якая ўключала ў сябе апорныя фактары існавання і дзеяння беларускай нацыі. Актыўна развіваліся родная мова, усеагульная адукацыя – школьная і вышэйшая, нацыянальная культура, навука і мастацтва, савецкая свядомасць беларускага народа. Развіццё нацыянальных адметнасцей садзейнічала кансалідацыі насельніцтва, праяўленню станоўчых рыс характару беларусаў і эфектыўнаму сацыяльна-эканамічнаму развіццю рэспублікі. БССР была адзінай рэспублікай у СССР, у якой функцыянавалі чатыры дзяржаўныя мовы: беларуская, руская, польская і яўрэйская. Цікавы факт: у 1928 г. «Звязда» друкавала лозунг **“Пралетары ўсіх краін, яднайцеся!”** на чатырох дзяржаўных мовах. Гэты палітычны феномен станоўча ўплываў на ства-

рэнне ў БССР грамадзянскай супольнасці і ўмацоўваў працэс развіцця і аўтарытэт тытульнай нацыі сярод народаў савецкіх саюзных рэспублік. На вяршыні гэтага складанага працэсу стаяла штодзённая беларуская «Звязда».

Беларуская нацыя ўжо ў сярэдзіне 1930-х гг. мінулага стагоддзя зарэкамэндавала сябе ў палітычнай, эканамічнай і культурнай сферах СССР як стваральная, кансалідаваная, сацыяльна-ідэнтычна арыентаваная і палітычна ўстойлівая. У прававой, сацыяльнай і дзяржаўнай сферах СССР беларускі народ карыстаўся адноснай свабодой і стварыў дэмакратычныя інстытуты арганізацыі грамадства.

У аснове дзейнасці камуністычнай камунікацыі, зразумела, і рэдакцыі «Звязды», была філасофія стваральнасці, заснаваная на гуманістычнай ідэі савецкай рэчаіснасці: **«Усё для чалавека, усё ў імя чалавека!»** Стваральнасць поўнілася ідэалогіяй будаўніцтва сацыялізму. Цяпер да сацыялістычнай ідэалогіі адносяцца па-рознаму. Больш з сарказмам і часам са знішчальнай крытыкай. Нагода для гэтага на першы погляд неабвержная: ідэалогія сацыялізму ў савецкай краіне пацярпела паражэнне. Праўда, трэба памятаць, што развал вялікай краіны адбыўся ў 1990-я гг. мінулага стагоддзя насуперак волі ўсіх народаў СССР. А ў даваенны час савецкая краіна для ўсяго свету была своеасаблівым касмічным прышэльцам, нязведанай і захапляльнай планетай. Заўважым да яе гонару, што касмічную эпоху пачне Савецкі Саюз палётам **Юрыя Гагарына**.

У ідэалогіі сацыялізму на аснове адзінага імкнення народаў да невядомага, але такога прыцягальнага камуністычнага грамадства ў людзей сфарміраваўся ваяўнічы патрыятызм, які стаў прыкметай часу і моцнай рысай характару большасці насельніцтва. Партыйная камунікацыя «Звязды» выводзіла працоўнага чалавека на першы план грамадскай каштоўнасці. Змест друку арганічна спалучаўся з адлюстраваннем маштабнай будоўлі сацыялізму. Напрыклад, важным фактарам дзяржаўнай палітыкі і часткай сацыяльнага жыцця працоўнага насельніцтва было сацыялістычнае спаборніцтва. У газеце пастаянна «жыла» «Дошка гонару», былі прапісаны ўдарнікі сацыялістычнай працы, фарміраваліся перадавыя брыгады, працоўныя званні і г. д. У публіцыстыцы «Звязды», як і ў жыцці, беларускі народ імкліва рухаўся па рэйках сацыялізму і хуткасць цягніка новай грамадска-палітычнай фармацыі вымяралася нябачным раней інтэнсіўным будаўніцтвам гарадоў, прамысловых прадпрыемстваў, чыгуначных і аўтамабільных дарог, адкрыццём планетарных паветраных і марскіх маршрутаў. Фарміраваўся спецыфічны сацыялістычны ўклад жыцця беларускага народа.

Асноўнымі каштоўнасцямі ў гэтым працэсе былі фарміраванне савецкага чалавека, развіццё нацыянальнай культуры і адукацыі, навукі і сродкаў інфармацыі. «Звязда» «ўплятала» ў магутную канву сацыялізму сістэму масавага друку. Рэдакцыя газеты распаўсюджвала ідэалогію савецкага грамадства на ўсе сацыяльныя і ўзроставыя слаі насельніцтва. Газета была пачынальнікам дзейнасці моладзевага і дзіцячага друку, арганізатарам масавага руху грамадскіх карэспандэнтаў: селькораў (сельскіх карэспандэнтаў), рабкораў (рабочых), пікораў (піянерскіх), дзеткараў (дзіцячых), студкораў (студэнцкіх), юнкораў (юных карэспандэнтаў), ваенкораў (ваенных карэспандэнтаў).

Моладзь Беларусі ўдарна працавала на будоўлях сацыялізму і пераносіла працоўны поспех і патрыятычны энтузіязм на старонкі газет і беларускае радыё, ствараючы ў свядомасці людзей яскравую карціну сацыялістычных пераўтварэнняў. Грамадскія карэспандэнты на дзяржаўным узроўні былі аб'яднаны ў масавую арганізацыю, якая ў Беларусі ў сярэдзіне 1930-х гг. дасягнула 300 тыс. чалавек. Творчасць пачаткоўцаў, як тады гаварылі, стварала вытворчую інфармацыйную сферу, у якой уяўна адлюстраваны вышыні працоўнай дзейнасці савецкіх людзей. Адзначым, што рэдакцыя «Звязды» ўжо ў 1922 г. стварыла «Карэспандэнцкае бюро», а ў 1925 г. друкавала часопіс «Спадарожнік селькора».

У грамадстве праявіўся феномен зацікаўленасці людзей быць ударнікам працы, рацыяналізатарам, ініцыятарам новых форм і метадаў вытворчасці, захаплення працэсам спаборніцтва. Тысячы, мільёны імёнаў «герояў працоўнага фронту» назаўсёды запісаны на старонках «Звязды» і перыядычнага друку Беларусі. Пераадоленне жыццёвых супярэчнасцей і эканамічных цяжкасцей, гераічнасць і энтузіязм у рэалізацыі дзяржаўных планаў, праца на мяжы магчымых фізічных сіл, абавязковая вучоба ў школе, навучанне прафесійнаму майстэрству стваралі моцныя рысы асобы савецкага чалавека. Гэта была вера людзей у сваю Айчыну, абраны грамадска-палітычны шлях развіцця савецкай краіны. Сцверджанне такой сацыяльна-псіхалагічнай арыентацыі было галоўным матывам камунікацыйнай савецкай сферы. «Звязда» запісвала гісторыю савецкай эпохі.

Сучасніку цяжка ўявіць, як можна выканаць датэрмінова эканамічную **пяцігодку ў чатыры, тры гады!** Якімі сіламі і магчымасцямі патрэбна было валодаць «стаханаўцам і ўдарнікам сталінскіх пяцігодак», каб праяўляць масавы гераізм на сацыялістычных будоўлях. Найбольш яскрава гэта адлюстравана на старонках «Звязды».

У масавым руху грамадскіх карэспандэнтаў разам з высокай вытворчай каштоўнасцю праявілася і таленавітая народная мастацкая творчасць. Многія з іх станавіліся штатнымі супрацоўнікамі рэдакцый газет і часопісаў, выдатнымі журналістамі, публіцыстамі і вядомымі пісьменнікамі. У гэтым мастацкім калегіуме прапісаны што патрыярхі беларускай літаратуры **Кузьма Чорны, Кандрат Крапіва, Змітрок Бядуля, Платон Галавач, Паўлюк Трус, Андрэй Аляксандравіч, Міхась Лынькоў**, якія выраслі з грамадскіх карэспандэнтаў. Шэраг знакамітых прозвішчаў бясконцы, і пералічыць іх немагчыма. Але да гонару ўсіх грамадскіх карэспандэнтаў іх імёны з подпісам «селькор, рабор» назаўсёды захаваны на старонках беларускіх газет усіх часоў. Дарэчы, аўтар артыкула ў пачатку 1950-х гг. таксама закончыў школу юнкораў пры газеце «Знамя юности».

Рабселькораўскі рух у Беларусі стаў спецыфічным інстытутам падрыхтоўкі журналістскіх кадраў і садзейнічаў забеспячэнню рэдакцый творчымі супрацоўнікамі ў складаны час пачатку арганізацыі вучобы журналістаў у спецыяльных навучальных установах. Толькі ў 1932 г. у Мінску быў адкрыты Камуністычны інстытут журналістыкі імя С. М. Кірава.

Рабселькораўскі рух – гэта ўключэнне ў працэс савецкай камунікацыі ў першую чаргу моладзі і творчай інтэлігенцыі, «абвастрэнне» палітычнай свядомасці насельніцтва і насычэнне яго палітычнай, эканамічнай і культурнай інфармацыяй на сацыялістычнай аснове. Рабселькоры былі свядомымі камісарамі сацыялістычнага будаўніцтва ва ўсіх сферах грамадства, з’яўляліся рухаючай сілай «чацвёртай улады». Не ідэалізуючы рабселькораўскі рух, падкрэслім важную акалічнасць, што яго ачышчальная роля магла іншы раз падвесці чалавека пад расстрэльны прысуд рэвалюцыйнай тройкі: вораг народа! Разам з гэтым вядома, што і многія рабселькоры сталі ахвярамі антысавецкіх элементаў і нават загінулі за сацыялістычныя ідэалы. І ўсё ж гістарычная справядлівасць яскрава сведчыць, што сваю палітычную і творчую задачу беларускія рабселькоры выканалі з гонарам.

У наш час глабальнай камунікацыйнай з’явай стала блогерства. І яно, як усё новае і незвычайнае ў сацыяльным спектры грамадства, таксама не празрыстае, як шкло. Іншы раз блогеры так замуцяць інфапрасторы і свядомасць людзей, што, як паказвае практыка, дзяржавы ўзрываюцца сацыяльнымі рэвалюцыямі.

У сучасных ацэнках сацыялістычнага грамадства фарбы іншы раз чарней за навалнічныя хмары. Вядома, што ў гісторыі кожнага наро-

да ёсць трагічныя старонкі, якія засмучаюць сучаснікаў. У матэрыялах «Звязды» ў 1930-х гг. можна бачыць, як страшным смерчам кіпела ў Беларусі класавая барацьба. Шчыра кажучы, страшнавата цяпер нават пісаць, што часта ў вочы кідаецца загаловак рэпартажа з завода, калгаса, райкама партыі, універсітэта, Акадэміі навук і г.д. «Смерць ворагам народа!», дзе калектыўна вынесены бязлітасны прысуд часта нявіннаму чалавеку. Нявіннасць ахвяр таго трагічнага часу ўстаноўлена судом, і большасць з іх рэабілітавана, на жаль, пасля заўчаснай смерці.

У жорсткіх рэаліях савецкага жыцця «Звязда» ўсё ж падтрымлівала аптымістычны матыў усталявання ў грамадстве добра і справядлівасці. Хаця маральна-псіхалагічны стан чалавека быў падпарадкаваны строгаму партыйна-савецкаму рэгламенту і многія з хрысціянскіх традыцый былі зруйнаваны і адкінуты, нават забаронены, асноўныя нормы паводзін савецкага чалавека фундаментаваліся на высокай грамадзянскай адказнасці за лёс краіны, за поспехі свайго вытворчага калектыву, за асабісты ўклад у працэс сацыялістычнага будаўніцтва.

У сферы грамадскай камунікацыі, якую ўзначальвала «Звязда» як цэнтральны орган партыі і ўрада, была сфарміравана магутная плынь інтэлектуальнага ўзбагачэння чалавека. Упершыню ў грамадска-палітычнай літаратуры быў створаны рэальны партрэт беларускага народа. Гэта быў «не пан сахі і касы», а адукаваны, прафесійна падрыхтаваны, уключаны ў грамадскія, палітычныя і дзяржаўныя структуры грамадзянін, новы тып чалавека сацыялістычнай эпохі як незвычайны прагрэсіўны феномен у сусветнай практыцы існавання чалавецтва.

Мы вышэй адзначалі, што ў савецкага чалавека інтэнсіўна развіваліся традыцыйныя каштоўныя рысы: працавітасць, гаспадарлівасць, гасціннасць, узаемадапамога і талерантнасць да розных веравызнанняў, а разам з гэтым у характары і паводзінах беларускіх грамадзян замацоўваліся патрыятызм, інтэрнацыяналізм, палітычная арыентаванасць, свядомы ўдзел у дзейнасці грамадскіх арганізацый і дзяржаўных структур.

У свядомасці людзей фарміравалася ўстойлівае пачуццё «свайёй Радзімы», у якой кожны грамадзянін, паводле Канстытуцыі БССР і СССР, быў гаспадаром вялікай аб'яднанай краіны. Ужо ў даваенны час у Беларусі сфарміравалася ўстойлівая сацыяльная сфера савецкага грамадства, у якой асноўным стрыжнем і палітычнай апорай савецкай улады былі сялянства, рабочы клас і савецкая інтэлігенцыя. Гэты сацыяльна-палітычны саюз быў асновай эканамічнага і культурнага

развіцця БССР. У актывізацыі гэтага парцэсу «Звязда» была на першай і галоўнай ролі сярод нацыянальных СМІ.

Больш таго, сацыяльна-палітычны саюз асноўнай часткі насельніцтва стварыў моцную агульнанародную супольнасць, выніковасць дзеянняў якой была ў пастаянным пераадоленні жыццёвых цяжкасцей, класавых і палітычных супярэчнасцей, сацыяльных абмежаванняў асобы. У маральна-псіхалагічнай свядомасці грамадзян фарміраваўся спецыфічны тып савецкага чалавека з праяўленнем свядомага аскетызму і падрыхтаванага да пастаяннай штодзённай ахвярнасці ў імя высокіх ідэалаў пабудовы сацыялізму.

Прапаганда савецкага ладу жыцця грамадства дала цікавыя вынікі. Матэрыяльны дастатак, заможнасць кожнага чалавека свядома не аддзяляліся ад эканамічнай моцы дзяржавы і разумеліся як галоўная каштоўнасць усяго савецкага грамадства і асобнага чалавека. Матэрыяльная абмежаванасць ў жыцці савецкага чалавека не ўспрымалася ім як сацыяльная трагедыя. Асабістыя матэрыяльныя турботы не засланылі арганічнай неабходнасці працаваць на дзяржаву і грамадства, як кажуць, не шкадуючы сіл. Савецкіх людзей больш турбавала і цікавіла якасць жыцця: адукацыя, прафесійная падрыхтоўка і высокія вытворчыя дасягненні.

Вынікі такога сацыяльнага эксперыменту вядомыя і грандыёзныя: гераічнымі намаганнямі савецкіх людзей была пабудавана магутная савецкая дзяржава. У 1936 г. было аб'яўлена аб стварэнні палітычных, індустрыяльных і культурных асноў сацыялізму ў СССР. Гэта азначала, што ў савецкай краіне ліквідаваны наступствы працяглых ваенных гадоў, створаны ўстойлівыя органы дзяржаўнага і палітычнага кіравання, шматлікія інстытуты ўдзелу грамадзян у кіраванні дзяржавай. Савецкая сацыяльна-палітычная сістэма рэалізавала свае глабальныя ідэі на першым этапе палітыка-эканамічнага развіцця і стала магутнай і аўтарытэтнай дзяржавай на міжнароднай арэне. Гэта быў незвычайна каштоўны і неабвержны ў гісторыі поспех сацыялістычнай сістэмы і савецкіх людзей, які яркімі публіцыстычнымі фарбамі прапісаны на старонках «Звязды».

Назапашаны маральна-палітычны і ваенна-эканамічны патэнцыял савецкага грамадства стаў фундаментальнай апорай СССР у разгроме фашысцкіх агрэсараў у час Вялікай Айчыннай вайны. Беларускі ідэлагічны фронт камунікацыі ў барацьбе з акупантамі ўзначаліла рэдакцыя «Звязды». Адзіны ў гісторыі здзіўляльны гераічны факт: у акупававым Мінску ў 1942 г. друкавалася падпольная «Звязда», якая абвясціла

лозунг-заклік вываленчага руху: «Смерць нямецкім акупантам!». І разам з гэтым адзіны, несумненна велічны ў суветнай журналістыцы эпізод: **рэдактару ваеннай «Звязды» Уладзіміру Амельянюку, які загінуў на баявым пасту, прысвоена высокае ганаровае званне Героя Савецкага Саюза.**

У пасляваенны час «Звязда» дасягнула свайго рэнесансу. Яна была першай газетай Беларусі, адным з лепшых партыйных выданняў у СССР. Рэдакцыя набыла высокі прафесійны вопыт дзейнасці і фактычна стала інстытутам падрыхтоўкі таленавітых жрналістаў. У рэдакцыі працавалі і супрацоўнічалі вядомыя публіцысты і пісьменнікі, якія стваралі гонар нацыянальнай журналістыкі. У «Звяздзе» друкавалі публіцыстычныя творы вядомыя беларускія пісьменнікі **Якуб Колас, Васіль Быкаў, Уладзімір Караткевіч, Андрэй Макаёнак, Іван Чыгрынаў, Алесь Адамовіч.** Іх таленавітая творчасць фарміравала новыя дэмакратычныя матывы сацыяльна-эканамічных і маральна-этычных перамен якія выпявалі ў грамадстве.

У журналістыцы Беларусі ў той час замацавалася ганаровае званне «звяздовец» як грамадскае і прафесійнае прызнанне таленту супрацоўнікаў галоўнай нацыянальнай газеты. Было шырока вядома імя прафесара Б. В. Стральцова, пісьменніка і публіцыста, з таленавітых «звяздоўцаў». «Звязда» ўзняла беларускую журналістыку да высокага савецкага і еўрапейскага прафесійнага ўзроўню. У 1960-я гг. у БССР функцыянавала эфектыўная сістэма СМІ, у якой творчы вопыт рэдакцыі «Звязды», несумненна, успрымаўся журналістамі рэспублікі як высокі мастацкі арыенцір. Па афармленні, тыражу, арганічных сувязях з аўдыторыяй, аўтарытэце сярод чытачоў розных слаёў насельніцтва, аб'ектыўным адлюстраванні савецкай рэчаіснасці, таленавітым прафесійным аўтарскім складзе «Звязда» была галоўным нацыянальным выданнем.

Ідэалагічная, прапагандысцкая і асветніцкая дзейнасць рэдакцыі «Звязды» арганічна супадала з дынамічным вырашэннем складаных сацыяльна-эканамічных задач, якія стаялі перад беларускім народам. У рэспубліцы была створана моцная прамысловая, навуковая і культурная база развіцця грамадства. БССР сярод саюзных рэспублік стала адным з высокаразвітых эканамічных рэгіёнаў СССР. Агітацыя і прапаганда, масавая інфармацыя была эфектыўным сродкам фарміравання свядомасці насельніцтва і яго ўдзелу ў сацыялістычным будаўніцтве.

У сучаснай інфармацыйнай прасторы палітычны спектр дзейнасці і ўплыву «Звязды» на грамадства значна звужыўся. На гэта паўплывалі

аб'ектыўныя і суб'ектыўныя прычыны. Грамадска-палітычны лад у нашай краіне вярнуўся да капіталізму, супраць якога змагалася «Звязда», умацоўваючы сацыялізм, і дзеля чаго газета ўвогуле была выклікана да жыцця. Палітолагі ліберальнага накірунку да сёння заспакойваюць насельніцтва ўсталяваннем шырокай дэмакратыі і рыначных адносін. На самай справе ў СССР адбылася грамадска-палітычная катастрофа. Ліквідацыя СССР большасцю грамадзян савецкай краіны па выніках саюзнага рэферэндуму была ўспрынята негатыўна. У нейкай меры гэта падзея была ўраўнаважана аб'яўленнем свабодных суверэнных нацыянальных дзяржаў, у тым ліку і стварэннем незалежнай Рэспублікі Беларусь. Разам з гэтым, наступіла змрочная пара «бандыцкай прыхватызацыі», ліквідацыі агульнанароднай маёмасці, грашовых банкаўскіх укладаў насельніцтва, калгасаў, пачалося імклівае маёмаснае размежаванне грамадства, правільней будзе сказаць – збыдненне асноўнай часткі працоўнага насельніцтва.

На постсавецкай прасторы стварылася супярэчлівая ідэалагічная абстаноўка. Паўторымся: узнікла свабодная і незалежная дзяржава Рэспубліка Беларусь пры поўнай адсутнасці ідэалогіі рэалізацыі гэтай адвечнай мары беларускага народа. Сацыяльная сітуацыя ў рэспубліцы ўскладнілася ў выніку канфлікту апазіцыйных сіл, якія прэтэндавалі на верхавенства ўлады ў маладой дзяржаве. Масла ў агонь падлівала тое, што ў многіх былых савецкіх рэспубліках, а цяпер незалежных дзяржавах, адбываліся жорсткія сацыяльныя канфлікты, якія прыводзілі іншым часам да ўзброеных сутыкненняў. Грамадзянам Беларусі было складана разабрацца ў напружанай і супярэчлівай палітычнай сітуацыі. У нюансах палітычнага працэсу з цяжкасцю арыентаваліся нават палітыкі і палітолагі.

Палітычная сітуацыя была блытаная і для большасці грамадства незразумелая. Грамадзяне ведалі, што БССР існавала дэ-юре і дэ-факта са сваёй Канстытуцыяй і нацыянальнай сістэмай дзяржаўнай улады. А пасля антыканстытуцыйнай ліквідацыі СССР былое савецкае грамадства пераходзіла ад партыйнай дэмакратыі да буржуазнай. У гэтых умовах журналісты-камуністы «Звязды» засталіся без палітычнай арыентацыі (асноўная большасць журналістаў рэдакцыі былі членамі партыі). Можна ўспомніць характэрны факт, калі былы рэдактар «Звязды» і старшыня Саюза журналістаў Беларусі нечакана стаў апазіцыянерам да ўсёй сваёй мінулай партыйнай дзейнасці і да новай дэмакратычнай улады ў краіне.

Пытанне, як будаваць дэмакратычную незалежную дзяржаву, хвалявала ўсё грамадства, кіраўніцтва маладой Беларусі і творчую інтэлігенцыю.

У газеце «Рэспубліка» 10 чэрвеня 1996 г. быў надрукаваны праект «Асновы ідэалогіі беларускай дзяржаўнасці». Група вучоных зрабіла спробу абгрунтаваць палітычныя і сацыяльна-эканамічныя напрамкі развіцця Беларусі ў новых умовах. Праект быў абмеркаваны ў друку – і з таго часу пачалася навуковая распрацоўка ідэалогіі беларускай дзяржаўнасці і асэнсаванне гэтых праблем у грамадскіх і дзяржаўных структурах. Ідэалагічная сфера паступова напаўнялася дэмакратычным сэнсам. Аднак новая капіталістычная рэальнасць разыходзілася з традыцыйнымі інтарэсамі насельніцтва і насцярожана ўспрымалася грамадствам.

«Звязда» пазбавілася партыйнай фінансавай падтрымкі, бо камуністычная партыя згубіла свае кіраўнічыя функцыі і нават часова была забаронена. Змяніўся статус газеты, знізіўся штодзённы тыраж, беларускамоўнае выданне перастала быць каштоўнасцю для часткі насельніцтва, інфармацыйная праграма рэдакцыі была грамадска-палітычна неакрэсленай і слаба сацыяльна арыентаванай. У рэдакцыйным калектыве не было агульнага разумення новага палітычнага ўладкавання дзяржавы і на гэтай падставе не праяўлялася аб'яднальная ідэя творчага працэсу. На гэты перыяд прыпала бурнае развіццё электронных сродкаў камунікацыі і інтэрнэта, што таксама рэзка звужала аўдыторыю друкаванай перыёдыкі. Спатрэбілася шмат часу і значнае абнаўленне кадравага складу рэдакцыі, каб «Звязда» зноў заняла сваё месца ў нацыянальнай інфармацыйнай прасторы.

«Звязда» – гэта стагадовая інфармацыйная энцыклапедыя складанага векавога жыцця беларускага народа. Яе здзіўляльная ўстойлівасць у прасторы і часе заснавана на магутным інтэлекце многіх пакаленняў таленавітых журналістаў. Стваральнікамі самай знакамітай беларускай газеты былі вядомыя рэвалюцыянеры **А. Ф. Мяснікоў і М. В. Фрунзе**. Іх таленавітыя паслядоўнікі ўсіх часоў захоўвалі, працягвалі і развівалі палітычную арыентацыю газеты, стваральную прапаганду і агітацыю, адлюстраванне высокай каштоўнасці працоўнага чалавека, публіцыстычны, мастацкі аналіз савецкай рэчаіснасці. Мы называлі рэдактара падпольнай «Звязды» Героя Савецкага Саюза Уладзіміра Амелянюка. Побач з ім на п'едэстале рэдактарскага гонару стаіць **М. П. Барашкаў**, які рэдагаваў ваенна-партызанскую «Звязду».

Пералічыць знакамітых рэдактараў-звяздоўцаў складана. Але кожны з іх, хто працаваў на гэтай ганаровай пасадзе, штодня ставіў свой подпіс пад чарговым нумарам газеты і такім чынам падпісваў гісторыю беларускага народа. Сярод унікальных асоб рэдактарскага корпусу «Звязды» навейшага часу вылучаецца журналіст **У. Б. Наркевіч**. Ён

адзіны ў гісторыі рэдактар, які ўзначальваў калектыў звяздоўцаў амаль чвэрць стагоддзя, разам з рэдакцыяй паспяхова правёў нацыянальны інфармацыйна-публіцыстычны карабель праз рэвалюцыйную змену эпохі ў 1990-я гг., захаваўшы «Звязду» для грамадства як высокую каштоўнасць нацыянальнай культуры.

«Звезда» адзначае век сваёй грамадска-публіцыстычнай дзейнасці, працягваючы распрацоўваць шлях беларускага народа ў будучыню. «Звезда» – наш нацыянальны помнік: рэвалюцыйная газета па паскораным дэмакратычным ўладкаванні жыцця, уключэнні Беларусі ў сусветны глабальны інфармацыйны працэс, інтэлектуальнае перыядычнае выданне па асваенні беларускім народам прасторы і часу, культуралагічны інстытут кансалідацыі беларускай нацыі і **эфектыўны сродак рэалізацыі сучаснага інавацыйнага праекта – развіцця свабоднай і незалежнай Рэспублікі Беларусь.**

Екатерина Баранова

Российский государственный социальный университет

МЕДИАОБРАЗОВАНИЕ: НЕСОВПАДЕНИЕ ТЕОРИИ С ПРАКТИКОЙ

С конца 1990-х гг. теоретики СМИ не перестают писать о том, что в начале XXI века возникла «необходимость пересмотра ряда теоретических основ, практических методов журналистской деятельности. <...> Подготовка кадров новой формации строится на освоении универсальных профессиональных навыков для работы в разных медийных средах» [8, с. 287]. Под «кадрами новой формации» исследователи понимают конвергентного журналиста, который «должен одновременно готовить материалы для передачи по различным каналам информации: через периодическую печать, телевидение, радио, интернет и мобильные СМИ» [4, с. 6]. А также «освоить блок знаний по экономике, менеджменту, маркетингу и рекламе» [4, с. 7].

То есть, теоретики журналистики говорят о необходимости подготовки кадров новой формации, предполагающей освоение универсальных профессиональных навыков.

Автор на протяжении 2009–2016 гг., беседуя с корреспондентами, редакторами, ведущими радио- и ТВ-программ, а также топ-менеджерами российских медиакомпаний (всего был проинтервьюирован 81 человек из 30 российских медиакомпаний), анализировал компетенции, которые